

Lyrická metra (řady logaoedické)

Řada logaoedická neboli smíšená (*ordo logaoedicus/mixtus*) je taková, kde se v jednom a téže kólu vedle sebe nacházejí stopy různého druhu (např. do sekvence trochejů je vložen daktyl).

S mnohými logaoedickými řadami se setkáme u aiolských básníků, především u Alkaia a Sapfy. Základním typem takového verše byl osmislabičný verš s jedním choriambem a aiolskou basí (počáteční čtyři slabiky, které jsou volné). Základní schéma tedy může vypadat takto: x x x x – ∪ ∪ –; – ∪ ∪ – x x x x; x x – ∪ ∪ – x x

Termín logaoedické řady původně označoval něco jiného než dnes. Slovo se skládá ze dvou částí (*logos* – slovo a *ódé* – zpěv). Mluvenou část v logaoedech zastupují trocheje a jamby, písňovou daktyly a anapésty.

Přehled hlavních logaoedických řad

1. glykonej: osmislabičný verš (podle básníka Glykóna z helénistického období)

= logaoedická řada sestupná (tetrapodie) katalektická o čtyřech thesích s dvojslabičnou arsí na druhém (**glykonej II.**), nebo třetím místě (**glykonej III.**); první dvě slabiky glykoneje jsou volné (trochej, spondej, jamb i pyrrhichicus), výjimečně se objevuje **glykonej I.** s dvojslabičnou arzí na prvním místě.

glykonej II.: $\acute{\cup} \smile | \acute{\cup} \cup | \acute{\cup} \cup | \acute{\cup} \wedge$

glykonej III.: $\acute{\cup} \smile | \acute{\cup} \cup | \acute{\cup} \cup | \acute{\cup} \wedge$

glykonej I.: $\acute{\cup} \cup | \acute{\cup} \cup | \acute{\cup} \cup | \acute{\cup} \wedge$

U Horatia se glykonej objevuje převážně v této podobě: $\acute{\cup} \text{—} | \acute{\cup} \cup | \acute{\cup} \cup | \acute{\cup} \wedge$

2. ferekratej: sedmislabičný verš (podle komického básníka Ferekrata)

= logaoedická řada sestupná akatalektická o třech thesích s dvojslabičnou arsí buď na prvním (**ferekratej I.**), nebo na druhém místě (**ferekratej II.**); první dvě slabiky ferekrateje II. jsou (stejně jako u glykoneje) volné, vyskytuje se i ferekratej katalektický jako složka veršů asklépiadských.

ferekratej I.: $\acute{\cup} \cup | \acute{\cup} \cup | \acute{\cup} \cup$

ferekratej II.: $\acute{\cup} \smile | \acute{\cup} \cup | \acute{\cup} \cup$

3. verš falécký = falécký hendekasyllab: jedenáctislabičný verš

(podle básníka Falaiika z helénistické doby)

= logaoedická řada sestupná akatalektická o pěti thesích s dvojslabičnou arsí na druhém místě; podle počtu slabik se nazývá také falécký hendekasyllab; první dvě slabiky jsou (stejně jako u glykoneje) volné, nejčastěji se objevuje spondej: — — , nebo trochej: — ∪, zřídka jamb: ∪ — . U Catulla je první stopa nejčastěji spondej a césura bývá nejčastěji před nebo po třetí tezi.

schéma: ∪ ∪ | ∪ ∪ ∪ | || ∪ || ∪ | ∪ ∪ | ∪ ∪

Cuí donó lepidúm || novúm libéllum

4. alkajský hendekasyllab: jedenáctislabičný verš

(podle řeckého básníka Alkaia, autora monodické lyriky z přelomu 7. a 6. stol. př. n. l.)

= logaoedická řada vzestupná akatalektická o pěti thesích s dvojslabičnou arsí na čtvrtém místě; vyskytuje se jako součást alkajské strofy. U Horatia bývá 3. arse dlouhá.

schéma: ∪ ∪ | ∪ ∪ | ∪ ∪ | ∪ ∪ ∪ | ∪ ∪

5. menší asklépiadský verš (podle alexandrijského básníka Asklépiada ze Samu, avšak používala jej již Sapphó a Alkaios)

= spojení katalektického **ferekrateje II.** s katalektickým **ferekratejem I.** (vzniká dvanáctislabičný sestupný verš o šesti thesích); mezi oběma těmito kóly je obvykle diairese; první dvě slabiky ferekrateje II. jsou volné. Verše se užívá stichicky.

schéma: ∪ ∪ | ∪ ∪ ∪ | ∪ ∪ || ∪ ∪ ∪ | ∪ ∪ | ∪ ∪

U Horatia je base vždy spondejská, Horatiův menší asklépiadský verš má tedy podobu:

∪ — | ∪ ∪ ∪ | ∪ ∪ || ∪ ∪ ∪ | ∪ ∪ | ∪ ∪

Maécenás atavís édite régibús

6. větší asklépiadský verš (nazývaný rovněž šestnáctislabičný sapphický verš)

= lze jej pokládat za rozšíření menšího asklépiadského verše tak, že mezi oba katalektické ferekrateje (II. a I.) je vložen **choriamb** (vzniká šestnáctislabičný sestupný verš o osmi thesích); mezi prvním rozšířeným ferekratejem a druhým ferekratejem bývá často diairese : choriamb je čtyřslabičná stopa vzniklá spojením trocheje ∪ ∪ (choreios) a jambu ∪ ∪ (může být někdy rovněž popsána jako katalektická daktylská dipodie)

schéma: ∪ ∪ | ∪ ∪ ∪ | ∪ || ∪ ∪ ∪ ∪ || ∪ ∪ ∪ | ∪ ∪ | ∪ ∪

Tú ne quéesierís – scíre nefás –, quém mihi, quém tibi

7. sapfický hendekasyllab: jedenáctislabičný verš

(podle řecké básnířky Sapfy, autorky monodické lyriky z přelomu 7. a 6. stol. př. n. l.)

= logaoedická řada sestupná akatalektická o pěti tezích s dvojslabičnou arsí na třetím místě; vyskytuje se jako součást sapfické strofy. 2. arse sapfického verše je u Catulla i Horatia zpravidla dlouhá.

schéma: ′⊃ | ′⊃ | ′⊃⊃ | ′⊃ | ′⊃

Přehled hlavních lyrických strof

sapfická strofa: (schéma strofy – aaab)

= tři sapfické hendekasyllaby + jeden verš adónský (= daktylský dimetr katalektický); mezi třetím verše a veršem adónským je těsné spojení, slovo může přecházet z verše do verše.

Sapfický hendekasyllab: ′⊃ | ′⊃ | ′⊃⊃ | ′⊃ | ′⊃

Adónský verš: ′⊃⊃ | ′⊃

= odpovídá klauzuli daktylského hexametru (pravděpodobně je odvozen z metrické formy některých slovních projevů, asi sborových refrénů, podle řec. zvolání *ó ton Adónin*)

schéma strofy: ′⊃ | ′⊃ | ′ || ⊃⊃ | ′⊃ | ′⊃ *Ínteger vitae scelerisque púrus*
 ′⊃ | ′⊃ | ′ || ⊃⊃ | ′⊃ | ′⊃ *nón egét Mauris iaculis nequ(e) arcu*
 ′⊃ | ′⊃ | ′ || ⊃⊃ | ′⊃ | ′⊃ *néc venénatís gravidá sagíttis,*
 ′⊃⊃ | ′⊃ *Fúsce, pharétra*

větší sapfická strofa: (schéma strofy – abab)

= akatalektický ferekratej I. + **větší sapfický verš** (= sapfický hendekasyllab rozšířený o choriamb > vzniká patnáctislabičný sestupný verš o sedmi thesích; lze jej také chápat jako glykonej III. + akatalektický ferekratej I.)

schéma strofy: ′⊃⊃ | ′⊃ | ′⊃
 ′⊃ | ′⊃ | ′ || ⊃⊃ ′ || ′⊃⊃ | ′⊃ | ′⊃
 ′⊃⊃ | ′⊃ | ′⊃
 ′⊃ | ′⊃ | ′ || ⊃⊃ ′ || ′⊃⊃ | ′⊃ | ′⊃

Lýdia, díc, per ómnis
té deós oró, Sybarín cúr properés amándo
pérdere, cúr aprícum
óderít Campúm, patiéns púlveris átque sólís,

alkajská strofa (schéma strofy – aabc)

= dva alkajské hendekasyllaby + jeden alkajský enneasyllab (devítislabičný vzestupný katalektický verš = iambická katalektická pentapodie) + jeden alkajský dekasyllab (desetislabičný sestupný!!! verš – dva daktyly a dva trocheje):

schéma strofy:

⊖ ′ ⊖ ′ — ′ ⊖ ⊖ ′ ⊖ ⊖	<i>Odí profánūm vólguſ et árceó.</i>
⊖ ′ ⊖ ′ — ′ ⊖ ⊖ ′ ⊖ ⊖	<i>Favéte línguīſ! Cármina nón priúſ</i>
⊖ ′ ⊖ ′ — ′ ⊖ ′ ⊖	<i>audíta Múſarūm ſacérdoſ</i>
′ ⊖ ⊖ ′ ⊖ ⊖ ′ ⊖ ′ ⊖	<i>vírginībúſ pueríſque cánto.</i>

1. asklépiadská strofa (schéma strofy – abab)

= glykonej II. + menší asklépiadský verš

schéma strofy: ⊖ ⊖ ′ ⊖ ⊖ ′ ⊖ ⊖	<i>Síc te díva poténs Cypri,</i>
⊖ ⊖ ′ ⊖ ⊖ ′ ′ ⊖ ⊖ ′ ⊖ ⊖	<i>síc fratrés Helenaé, lícida sídera</i>

2. asklépiadská strofa (schéma strofy – aaab)

= 3 menší asklépiadské verše + glykonej II. jako klauzule

schéma strofy:

⊖ ⊖ ′ ⊖ ⊖ ′ ′ ⊖ ⊖ ′ ⊖ ⊖	<i>Iám verís comítés, quae mare témperánt,</i>
⊖ ⊖ ′ ⊖ ⊖ ′ ′ ⊖ ⊖ ′ ⊖ ⊖	<i>ínpellúnt animaé líntea Thráciaé,</i>
⊖ ⊖ ′ ⊖ ⊖ ′ ′ ⊖ ⊖ ′ ⊖ ⊖	<i>íam nec práta rigént nec fluvíi ſtrepúnt</i>
⊖ ⊖ ′ ⊖ ⊖ ′ ⊖ ⊖	<i>híberná nive túrgidí.</i>

3. asklépiadská strofa (schéma strofy – aabc)

= 2 menší asklépiadské verše + akatalektický ferekratej II. + glykonej II.

schéma strofy:

⊖ ⊖ ′ ⊖ ⊖ ′ ′ ⊖ ⊖ ′ ⊖ ⊖	<i>Ó fons Bándusiaé ſpléndidiór vitró,</i>
⊖ ⊖ ′ ⊖ ⊖ ′ ′ ⊖ ⊖ ′ ⊖ ⊖	<i>dúlci dígne meró nón ſime flóribúſ,</i>
⊖ ⊖ ′ ⊖ ⊖ ′ ⊖	<i>crás donáberis haédo,</i>
⊖ ⊖ ′ ⊖ ⊖ ′ ⊖ ⊖	<i>cuí frons túrgida córníbúſ</i>

1. Archilochova strofa

(podle Archilocha z Paru, řeckého iambografa z 1. pol. 7. stol. př. n. l.)

= daktylský hexametr + hemiepés (= daktylská tripodie katalektická in syllabam)

schéma strofy:

— — | — — | — || — — | — — | — — *Diffugére nivés, redeúnt iam grámina cámpis*
— — | — — | — *árboribúsque comaé*

2. Archilochova strofa

= daktylský hexametr + **iambelegus** (= akatalektický jambický dimetr + hemiepés)

schéma strofy:

— — | — — | — || — — | — — | — —
— — | — — | — — || — — | — — | — —

Hórrida témpetás caelúm contráxit et ímbres
nivésque déducúnt Iovém; núnc mare, núnc silvaé

3. Archilochova strofa

= akatalektický jambický trimetr + **elegiamb** (= hemiepés + akatalektický jambický dimetr)

schéma strofy:

— — | — — | — || — — | — — | — — *Pettí, nihíl me sícut ántea iuvát*
— — | — — | — || — — | — — | — — *scríbere vérsiculós amóre pércussúm gravi,*

4. Archilochova strofa¹

= větší archilochův verš + katalektický jambický trimetr

ad **větší archilochův verš**) = akatalektický daktylský tetrametr (tj. daktyly nebo spondeje s cézurou penthemimerés) + čistě trochejská akatalektická tripodie, tzv. ithyfallikos (prostřední trochej může být někdy nahrazen spondejem)

ad katalekt. jambický trimetr) = poslední stopa je neúplná, chybí teze; v lichých stopách, tedy v 1. a 3. stopě může být jamb nahrazen spondejem, 5. stopa je vždy čistý jamb

schéma strofy:

— — | — — | — || — — | — — || — — | — — | — —
— — | — — | — || — — | — — | — — | — —

Sólvitur ácris hiéms gratá vice véris ét Favóni
trahúntque síccas máchinaé carínas

¹ V novější literatuře se objevuje rovněž pod označením III. Archilochova strofa.

Hipponaktova strofa

(podle Hipponakta z Efesu, řeckého iambografa z 2. pol. 6. stol. př. n. l.)

= trochejský dimetr katalektický + jambický trimetr katalektický

schéma strofy:

┌─┐ | ┌─┐ | ┌─┐ | ◡

Nón ebúr nequ(e) aúreúm

┐┌ | ┐┌ | ┐ || ┌ | ┐┌ | ┐┌ | ◡

meá renídet ín domó lacúnar

Alkmánova strofa

(podle Alkmána, nejstaršího řeckého autora chórické méliky z 2. pol. 7. stol. př. n. l.)

= daktylský hexametr + katalektický daktylský tetrametr in bisyllabam

schéma strofy:

┌─┐┐ | ┌─┐┐ | ┌─ || ┐┐ | ┌─┐┐ | ┌─┐┐ | ┌─┐

┌─┐┐ | ┌─┐┐ | ┌─┐┐ | ┌─┐

Láudabúnt alíí clarám Rhodon áut Mytilénen

áut Ephesúm bimarísve Corínthi

první pythiambická strofa

= daktylský hexametr + jambický dimetr akatalektický

schéma strofy:

┌─┐┐ | ┌─┐┐ | ┌─ || ┐┐ | ┌─┐┐ | ┌─┐┐ | ┌─┐ *Móllis inértia cúr tantám diffúderit ímis*

┐┌ | ┐┌ | ┐┌ | ┐ ◡

oblivióne[m] sénsibús

druhá pythiambická strofa

= daktylský hexametr + jambický trimetr purus

schéma strofy:

┌─┐┐ | ┌─┐┐ | ┌─ || ┐┐ | ┌─┐┐ | ┌─┐┐ | ┌─┐ *Áltera íam teritúr bellís civilibus aétas*

┐┌ | ┐┌ | ┐ || ┌ | ┐┌ | ┐┌ | ┐ ◡

suís et ípsa Róma víribús ruít.

Conspectus metrorum – Horatius:

menší asklépiadský verš: I, 1; III 30, IV 8

větší asklépiadský verš: I, 11, 18; IV 10

sapfická strofa: I, 2, 10, 12, 20, 22, 25, 30, 32, 38; II, 2, 4, 6, 8, 10, 16; III, 8, 11, 14, 18, 20, 22, 27; IV, 2, 6, 11

větší sapfická strofa: I, 8

alkajská strofa: I 9, 16, 17, 26, 27, 29, 31, 34, 35, 37; II 1, 3, 5, 7, 9, 11, 13, 14, 15, 17, 19, 20; III: 1–6, 17, 21, 23, 26, 29; IV: 4, 9, 14, 15

1. asklépiadská strofa: I, 3, 13, 19, 36; III, 9, 15, 19, 24, 25, 28; IV, 1, 3

2. asklépiadská strofa: I, 6, 15, 24, 33; II, 12; III, 10, 16; IV, 5, 12

3. asklépiadská strofa: I, 5, 14, 21, 23; III, 7, 13; IV, 13

1. Archilochova strofa: IV, 7

2. Archilochova strofa: ep. 13

3. Archilochova strofa: ep. 11

4. Archilochova strofa: I, 4

Hipponaktova strofa: II, 18

Alkmánova strofa: I, 7, 28; ep. 12

první pythiambická strofa: ep. 14, 15

druhá pythiambická strofa: ep. 16